
werkelijk telde: de vele regels en voorschriften die sinds de Pacificatie van Gent mede van overheidswege waren uitgevaardigd. Maar zij, de vrije GKN, grepen trots terug op wat in 1568 begon.

Hoogtepunt. Neem dat maar letterlijk. Want het werkje van Biesterveld en Kuyper werd nadien nimmer opnieuw uitgegeven en het in 1937 door Kersten uitgegeven *Handboekje* was van een ander gehalte. Voor Wezel bijvoorbeeld volgde laatstgenoemde in hoofdzaak Van Renesses vertrouwde woordkeus. Rutgers' *Acta* verschenen eerst in 1980 – dus na de herdenkingscongressen van Wezel 1968, Emden 1971, Dordt 1978 en kort vóór dat van Middelburg 1981 – bij de orthodoxe uitgeverij J.P. van den Tol te Dordrecht in *reprint*. Niemand nam moeite dit werk te herzien. De reden daarvan zal mede zijn geweest, dat bij het gebruik van Wezel en volgende synoden voor velen uiteindelijk niet de precieze *geschiedenis*, maar de exacte *besluiten* telden. De uitgave van de 'Wezelsche artikelen' lag zowel vóór als na 1795 waarschijnlijk juist daarom dikwijls in handen van theologen die niet slechts historisch, maar tevens kerkjuridisch geïnteresseerd waren: Van Renesse, 's Gravezande, A. Rutgers, Hooijer, F.L. Rutgers en de bij laatstgenoemde gepromoveerde H.H. Kuyper.

Hoe Rutgers' leerlingen J. de Jong en A.A. van Schelven diens werk afrondden

F.L. Rutgers' leerling, J. de Jong, die zich in de jaren 1898-1911 naast zijn werk als predikant in het Groningse Loppersum in Wezel 1568 verdiepte en daar in laatstgenoemd jaar op promoveerde, moet ook van dat soort geweest zijn. Nadat hij in 1919 zijn ambt had neergelegd, ging hij verder als advocaat. Toen hij in 1928 stierf, werkte hij blijkens de aangifte bij de burgerlijke stand als 'griffier bij een kantongerecht'.³⁸ Wie De Jongs door Rutgers 'nauwkeurig' begeleid en als laatste onder hem verdedigd proefschrift doorneemt, kan niet anders zeggen dan: hier is zowel door promovendus als promotor grondig werk verricht! Speciaal voor De Jong werd de foliant met het Wezelhandschrift uit het Haagse Oud-Synodaal Archief overgebracht naar de Universiteitsbibliotheek Groningen. De promovendus mocht daar laten vervaardigen wat de promotor een kwarteeuw eerder vergeefs had verlangd: een facsimile, in de vorm van een fotografische weergave van alle ondertekeningen. De Jong bestudeerde naast het origineel alle toenmalig beschikbare oude literatuur en moderne bronnenuitgaven. In die tijd van kaartenbakken en Leidse boekjes kon hij echter tot zijn spijt de in 1877 bij M. Nijhoff geveilde, maar volgens hem 'thans zoekgeraakte', kwarto-bundel uit het bezit van wijlen G.D.J. Schotel niet achterhalen. Die bundel met handschriften en gedrukte stukken betreffende de nationale synoden 1568-1586 bevatte immers ook

³⁸ J. de Jong, *Rotterdam 29 maart 1872, †Enschede 22 juni 1928. Stud. vu 1890/91 (no. 126), prop. 1891, cand. 1895, doct. 1897, kand. 1898, Loppersum 23 okt 1898, Winsum 30 juli 1911, prom. 26 juni 1911, 1919 bed. neergelegd. Joh. de Haas, *Gedenkt uw voorgangers* III, Haarlem 1984, 115v. <https://www.wiewaswie.nl>, http://www.geheugenvandevu.nl/application/files/2315/1610/7955/Studenten_Gegevens_1880_tot_1940_jan_2018.pdf.